

Ю. В. ОРЕЛ*

**МІЖНАРОДНА ОСІННЯ АРХІВНА ШКОЛА
(м. ТРІЄСТ)**

6–12 листопада 2011 р. у м. Трієст (Італія) відбулася Осіння архівна школа, організована Міжнародним інститутом архівознавства в Трієсті та Маріборі. Серед 28 слухачів школи були представники з 16 країн Азії і Європи.

У перші дні слухачі школи взяли участь в конференції “21-й архівний день”, що дало можливість ознайомитися з найвизначнішими теоретичними і практичними дослідженнями в галузі архівознавства як науки перспективної, що має зайняти гідне місце в сучасному інформаційному просторі.

Питання співпраці європейських архівів, виконання програм Європейського союзу та інших загальноєвропейських проектів, залучення до співпраці колег із Центральної, Східної і Південно-Східної Європи, а також питання ролі, розвитку і майбутнього архівів у сучасному суспільстві, відносин між державою і архівами переважали в доповідях і викликали жваві дискусії на конференційних засіданнях. Ці теми стали головними і під час проведення архівної школи.

Привітальним словом Школу відкрили директор Міжнародного інституту архівознавства в Трієсті і Маріборі П. П. Класінц і директор Осінньої архівної школи Г. Тато. Генеральний директор архівів Міністерства культури Італії Альдо Спарті представив веб-сторінку www.archividelmediterraneo.org, створену в рамках проекту “Середземноморський мультимедійний історичний архів”, а також висвітлив основні завдання дегіталізації архівних матеріалів. Видатний італійський архівіст наголосив на значенні реалізації проекту з оцифрування документів для полегшення доступу науковців до джерел історичних знань та популяризації роботи архівістів. Виконання завдань з оцифрування архівних матеріалів має сприяти збереженню архівного документа, підкреслив генеральний директор архівів Італії. Він охарактеризував роботу, проведену італійськими дослідниками, як таку, що сприяла стандартизації в створенні електронних описів і в роботі з електронним документом.

* *Орел Юлія Володимирівна* – кандидат історичних наук, провідний спеціаліст відділу використання інформації документів Центрального державного історичного архіву України, м. Київ.

Учасники, викладачі та організатори Міжнародної осінньої школи в Трієсті.

Проблемі доступу до архівів, реалізації положень про свободу інформації і відкритих даних був присвячений курс директора архіву м. Пістої Карло Віволі. Головними складовими свободи доступу до інформації, які сформувала Міжнародна рада архівів, є створення правових підстав функціонування закону про свободу доступу до інформації та надання всебічної допомоги при користуванні фондами архівів. У сучасному європейському законодавстві про інформацію підкреслюється важливість дотримання паритету між гарантованим громадянам доступом до інформації і тими обмеженнями цього права, яких неможливо уникнути і які повинні мати чітко визначену причину і обґрунтування (національна безпека, соціальна стабільність, запобігання кримінальній діяльності, порушення корпоративних, комерційних інтересів, приватна інформація). Італійський вчений підкреслив важливість ролі архівіста в прийнятті рішення і наголосив на відповідальності, яку він несе щодо надання доступу до інформації. Сучасна теорія свободи інформації в європейському законодавстві поєднує в собі два аспекти: свободу інформації (одержання знань) і свободу доступу до інформації.

Учасники школи мали унікальну можливість відвідати два регіональних архіви у м. Горіція (Італія) та у м. Нова Горіца (Словенія). Цей регіон об'єднує спільне минуле, але розділяє сучасний кордон. Практичне ознайомлення з організацією роботи архівів, а також з проблемами зарубіжних колег було цікавим для обміну досвідом. Учасники школи також поділилися досвідом організації архівної роботи у власній країні. Проект з оцифрування архівного матеріалу, який реалізують співробітники архівів у містах Горіція і Нова Горіца, відкриває великі перспективи як для вивчення історії регіону, так і для поглиблення міжнародного співробітництва. Співпраця архівістів двох країн з дегіталізації фондів сприяє подоланню політичних кордонів, вирішенню питання розділення джерельного матеріалу, який логічно мав би знаходитись в єдиному архівному фонді, а насправді зберігається в двох архівах, у різних країнах. Варто також відзначити спільну працю з підготовки електронних описів, що дозволяє користувачам архівної інформації довідатися, в який саме архів історично надійшли документи.

Два дні роботи школи було присвячено тренінгам з програми AtoM (Access to Memory, з 2005 р.), розробленої Міжнародною радою архівів для створення електронних описів архівних фондів відповідно до стандартів ISDIAH, ISAD (G), ISAAR, ISDF. Широке застосування цього програмного забезпечення, як наголосив співробітник ЮНЕСКО (проект реалізується на базі архіву цієї організації), дасть можливість створити єдину базу знань про архівні матеріали на основі нових положень про використання відкритих даних. Використання архівістами інноваційних технологій полегшує доступ до архівних матеріалів та сприяє розвитку міжнародного співробітництва.

Лекцію, присвячену взаємозв'язку між роботою архівів і законодавством про права людини, прочитала Джулія Баррера, координатор відділу міжнародних відносин в директораті архівів Міністерства культури Італії. Тема є актуальною і для наших сьогоденних реалій, оскільки стосується ролі архівів у розкритті злочинів репресивних режимів, реалізації прав людини у сучасному світі. В “Принципах проти безкарності”, сформульованих Вищою комісією з прав людини ООН (1997), наголошується на колективному праві суспільства знати про те, що насправді сталося, щоб запобігти в майбутньому порушенню прав людини з боку політичної влади. Контroversійність положень про доступ до інформації полягає в чіткому розрізненні соціального і особистого життя людини в законодавстві європейських країн. Ст. 12 “Універсальної декларації прав людини” покладає обов'язок щодо захисту інформації про приватне життя людини на правову систему держави. В свою чергу архіви також повинні бути захищені від втручання в їхню діяльність. Спеціальні заходи мають бути вжиті і щодо захисту архівних матеріалів, які містять імена, тобто таку інформацію, що дозволяє ідентифікувати особу. Робота з цією інформацією повинна бути чітко формалізована на законодавчому рівні.

Заняття, які провела лектор Зденка Семліч-Райх, співробітниця Регіонального архіву м. Марібор (Словенія), було присвячено теорії та сучасній практиці формування архівних фондів. Вона зазначила, що хоча на сучасному етапі формування і описування архівних фондів європейських країн спирається на роботи німецьких вчених XIX ст. С. Мюллера, Й. А. Фейта, Р. Фруїна, проте в теорії архівної науки, зокрема у працях М. Дюшен, наголошується на необхідності враховувати також принцип походження фондоутворювача. Словенська архівістка виділила такі критерії створення архівних фондів на сучасному етапі розвитку теоретичного архівознавства: документи повинні належати єдиному законодавчо визначеному фондоутворювачу, що показують офіційне його завдання і діяльність; при створенні єдиного фонду повинна бути врахована ієрархічна позиція фондоутворювача в існуючій системі, його можливість провадити власну діяльність; можливість визначити і документально представити організаційну структуру фондоутворювача; у фонді повинно бути відображено існування незалежної системи зі створення, збереження і контролю за документами власного походження, причому розмір документів одного фонду не може бути меншим ніж 10 см (за європейським лінійним виміром).

Темі використання сучасних технічних засобів для встановлення комунікаційних каналів між архівами і суспільством була присвячена лекція М. Новака, співробітника Регіонального архіву у м. Марібор (Словенія). Доповідач наголосив, що головним завданням архівів на сучасному етапі має стати така організація даних, яка полегшить про-

цес комунікації між архівом і користувачем, зробіть його зрозумілим і доступним.

Збереженню архівних документів була присвячена лекція директора департаменту архівів Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки Йозефа Хануса. У лекції ставилися питання захисту документів відповідно до міжнародних стандартів і наводилися конкретні приклади реалізації цих вимог у практичній роботі архівів Словаччини. Вчений також не оминув питання особливостей користування і зберігання дигіталізованого документального матеріалу.

Загалом теми, розглянуті на заняттях Осінньої архівної школи, свідчать про успіхи, яких досягла сучасна європейська архівістика в питаннях інформатизації і дигіталізації фондів, в розробці принципів доступу до матеріалів архіву, у той час як у багатьох аспектах розвитку традиційного архівознавства, комплектування фондів, описування документів українська архівістика залишається актуальною. Осіння архівна школа Міжнародного інституту архівознавства в Маріборі і Трієсті посприяла формуванню теоретичних знань і практичних навичок молодих архівних співробітників та обміну досвідом і налагоджуванню міжнародних зв'язків між архівами.